Bölüm 12

Erkeklerin Deneyimleri Üzerinden Şiddetin Kuşaklararası Aktarımını Anlamak: Aile İçi Şiddet Tanığı ve/veya Mağdurlarının İkili İlişkilerinde Şiddet Olgusu

Zeynep Beşpınar, Fatma Umut Beşpınar, Hilal Arslan

Giriş

Eviçi şiddete yönelik literatürün ilgi odaklarından birini de şiddet mağduru olma ve şiddet uygulama eğiliminin kuşaktan kuşağa aktarımı oluşturmaktadır. Şiddetin toplumsal ortamda gözlenerek öğrenildiğini savunan Bandura'nın (1971) çalışmalarından bu yana, uluslararası alan yazında eviçi şiddetin tanığı ve mağduru olmanın kadın ve erkeğin ilişki deneyimleri üzerine etkileri pek çok araştırmada ele alınmıştır. Bu çalışmalarda, evde şiddete tanık olmanın genel olarak şiddet eğilimini (Avakame,1998; Bandura, 1977) ve suça yönelmeyi beslediği (Besemer 2012; Black vd., 2010) ifade edilmektedir. Ayrıca çocuklukta eviçi şiddet tanığı olma ile eşe ya da partnere şiddet uygulama eğilimi arasında ilişki bulunduğu da araştırmacılar tarafından (Alexander vd., 1991; Johnson, 1988; Kalmuss, 1984; Pollak, 2004; Roberts ve diğerleri, 2010; Simons, vd. 1995; Simons vd., 1998; Stith ve diğerleri, 2000) ortaya konmuştur. Bu bağlamda, yetişkinlikte eşe şiddet uygulamada, ebeveynler arası şiddetin tanığı olmanın, çocuk olarak şiddet mağduru olmaktan daha belirleyici olduğu (Roberts ve diğerleri, 2010) yönündeki bulgular dikkat çekicidir. Bir diğer deyişle, toplumsal cinsiyet rollerine ve kadın erkek ilişkisine dair algı, beklenti ve tutumlar eviçi şiddet örüntüsünü etkilemektedir. Öte yandan, çocukluktaki şiddet tanıklığı, şiddet faili

olma açısından ciddi bir potansiyele işaret etse de, çalışmalar aynı zamanda belli değişkenlerin etkisiyle kimi "çocuk tanıkların", "yetişkin faillere" dönüşmediğini de göstermektedir.

Türkiye'de HÜNEE tarafından 2014'de gerçekleştirilen araştırmanın raporunda "çocukken babasının annesine uyguladığı fiziksel şiddete tanık olan erkeklerin yarısının evlilikleri içinde eşlerine şiddet uyguladıkları" belirtilmektedir (Eryurt ve Seçkiner, 2014). O halde, benzer deneyimlerden gelen diğer yüzde elli, evliliğinde eşine şiddet uygulamıyor görünmektedir. Çocukluğunun geçtiği evde şiddete tanıklık deneyimleri açısından benzeşen erkeklerin yetişkinlikte farklı davranış örüntüleri benimsemeleri toplumsal cinsiyet çalışmaları açısından araştırılmaya değer bir konudur. Zira, Türkiye odaklı alanyazında şiddete uğrayan kadınlara ilişkin çalışmalar belli bir niceliğe erişmiş olsa da, fail konumundaki erkeği olduğu kadar, şiddet faili olmayan erkeği ve onun bu davranışında belirleyici olan etkenleri betimleyici çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Bu araştırmanın amacı, çocukluğunda annesi şiddet gören erkeğin eğitim ve çalışma durumu ile evliliğinde şiddet göstermesi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Böylelikle, erkeğin içinde büyüdüğü çekirdek ailede tanık olduğu şiddete ilişkin algı ve pratiklerin ilerleyen yıllarda eğitim ve çalışma statüsü, sosyal güvence gibi sahip olduğu bireysel kaynakların etkisiyle dönüşebileceğini ifade etmekteyiz. Annesi şiddete maruz kalan çocuk bireysel kaynaklarını zenginleştirerek büyüdüğünde şiddet göstermeyebilmektedir. Öte yandan, şiddetin kuşaksal aktarımında hem erkeğin bireysel kaynaklarının hem de kadınınkilerin etkili olacağı öngörüsü ile yola çıktığımız bu çalışmada, temel varsayımımız, köken ailesinde şiddet deneyimine sahip olmanın erkeğin eşine şiddet gösterme eğilimini artırmasına karşın, erkeğin ve kadının eğitim, çalışma durumu, düzenli bir iş ve sosyal güvenceye sahip olmak gibi süreçler üzerinden kişisel kaynaklarını zenginleştirmeleri ve güçlenmeleri halinde, şiddetin kuşaksal aktarımının kırılabildiğidir. Hareket noktamız, erkeğin şiddet deneyimi içeren geçmişini değiştirme

şansı bulunmasa da eğitim, istihdam ve sosyal güvenceye dair destekleyici politikalar ile onun faile dönüşmesinin engellenebileceğini gösterirken, eş şiddetinin "hedefini" de gözettiğini, yani eğitim, düzenli iş ve sosyal güvence gibi güçlendirici kaynaklara sahip kadınlara yönelmeyebildiğini sergilemektir. Böylece, köken ailedeki şiddet deneyiminin kuşaklararası şiddet sarmalına dönüşmesinin nasıl önlenebileceğine dair verilere ulaşılarak uygun politikalar oluşturulabilecektir.

Eviçi Şiddetin Kuşaklararası Aktarımına Teorik Yaklaşımlar

Eviçi şiddetin kuşaklararası aktarımına dair literatür tarandığında, bu alandaki çalışmaların çocukluk evinde şiddetin hedefi ya da tanığı olarak mağdur olanların (1) gelecekteki failliğinin neden ve nasıl gerçekleştiğini anlamayı (2) şiddetin kuşaklararası aktarımını engellemek için öneriler geliştirmeyi hedeflediği görülmektedir. Bu bağlamda çocukluk deneyimlerinin eşe ve çocuğa yöneltilen şiddetle ilişkisi ayrı çalışmalarda ele alınabildiği gibi birlikte de çalışılmıştır. Çalışmaların genellikle psikoloji disiplini çerçevesinde özellikle de sosyal psikoloji alanında yürütüldüğü görülmektedir. Şiddetin ortaya çıkmasını tetikleyen psikolojik faktörlerin fail ve mağdur/tanık açısından detaylandırılmaya çalışıldığı, ve çocukluğunda şiddet görmenin ya da tanık olmanın hangi psikolojik mekanizmalar üzerinden bireyi yetişkinlikte bir faile dönüştürdüğünün aydınlatılmasının hedeflendiği izlenmektedir.

Bugüne kadar psikoloji disiplini çerçevesinden kuşaklararası şiddet aktarımı konusundaki alan yazını inceleyen Hou vd. (2016), bu konudaki öne çıkan teorik yaklaşımların; Bağlanma Teorisi (Attachment Theory), Ekolojik veya Çoklu-etken Yaklaşımı (Ecological or Multifactor Approach), saldırgan davranışlara ilişkin biyolojik veya genetik teoriler ve Sosyal Öğrenme Modeli (Social Learning Model) olduğunu belirtmektedir. Bununla beraber, yazarlar, mevcut teorik yaklaşımlar içinde açıklayıcı gücü dolayısıyla özellikle

Sosyal Öğrenme Modeli'nin öne çıktığını vurgulamaktadır. Bu modele göre, şiddet uygulayan ebeveynin davranışına tanık olan çocuklar, sorunlarla başa çıkma ve çözümlemede şiddetin meşru bir seçenek ya da yöntem olduğunu öğrenerek sosyalleşir (Bandura, 1969,1977, 1986). Bandura'nın sosyal öğrenim teorisi, çocukların insan ilişkilerine dair becerilerini ailelerinden ve çevrelerinden öğrendiğini belirtir. Şiddete maruz kalan çocukların şiddeti normal ve kaçınılmaz olarak görmeyi öğrendiğini, bu nedenle, efektif ve güvenli sorun çözme becerilerini edinemeyeceklerini öngörür.

Bandura'nın teorik çerçevesini temel alan Kwong (1997) da, şiddetin sosyal ilişkiler içinde öğrenilmesinde üç boyutun etkisini irdeler. Birinci boyut genel "Sosyal Öğrenme Modeli"dir. Bu boyutta hane içinde şiddete tanık olma ya da maruz kalmanın yetişkinlik sürecinde partnere şiddet uygulama şeklinde ortaya çıkacağı ifade edilmektedir. İkinci boyut, "Role Özel Model" olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde, çocukluk sürecinde aile içi ilişkilerde şiddet mağduru olan bireyin yetişkinlikteki yakın duygusal ilişkisinde de mağduriyeti deneyimlemeye yatkın olduğu ortaya konmaktadır. Üçüncü ve son boyut ise "Cinsiyete Özel Model"dir. Bu modelde, şiddete tanık olan çocuğun, gelecekteki fail ya da hedef olma konumu cinsiyeti ile ilişkili olarak şekillenmektedir. Çocukluğunda babanın anneye uyguladığı şiddete tanık olan erkek çocuğun gelecekte partnerine şiddet gösterme eğilimi artarken, kız çocuğun ise yetişkinliğinde şiddet mağduriyeti yaşama riskinin yükseldiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, hem failliğin hem de mağdurluğun, çocuklukta roller ve cinsiyetle ilişkili biçimde öğrenilerek içselleştirildiği ve gelecek deneyimlerinin bir düzeye kadar buna uygun olarak şekillendiği ortaya konmaktadır. Bununla beraber araştırmalar, çocukluğunda şiddet gören ya da şiddete tanık olan çocuğun yetişkinliğinde ev içi ilişkilerde her durumda şiddet failine dönüşmediğini de ortaya koymaktadır (Gonzales-Guarda vd., 2013; Holt vd. 2008; Hellman vd. 2018; Howell, 2011; Song, 2017, Tracy, 2015).

Eş Şiddetinin Kuşaklararası Aktarımını Engelleyen Psikolojik Destek Temelli Etkenler

Alanyazında şiddet tanığı ya da mağduru olan çocukların, şiddetin kuşaklararası aktarımı döngüsünü kırmalarında etkili olan psikolojik destek temelli faktörler farklı araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Holt vd. (2008), 1995- 2006 yılları arasındaki alan yazın taramasına dayanan ve hane içi şiddetin çocuk ve gençlere etkisine ilişkin çalışmalarında, çoğunlukla şiddete maruz kalan kadına odaklanan yazında çocukların "şiddetin sessiz tanıkları" olarak yer aldığına dikkat çekmektedir. Oysa, çocukların şiddetin detaylarının bilincindeki tanıklar olduğunu, ancak bu tanıklığın tek başına aktarım davranışı üzerinde belirleyici olmadığını savunurlar. Çocukların, yaşadıkları deneyimi, yaşadıkları sosyal çevre ve kendi kişisel özelliklerine bağlı olarak yorumladıklarını ve bununla uyumlu davranış kalıpları geliştirdiklerini belirtirler. Holt vd. (2008) da, Hellman vd. (2018) gibi, hane içinde şiddetin farklı biçimlerinin tanığı ya da mağduru olarak büyüyen çocukların, gelecekte davranışsal ve duygusal sorunlar yaşamaya daha yatkın olduklarını, ancak "ilgili bir yetişkin, özellikle anne ile güçlü bir bağ kurmanın" sözü edilen riskleri azalttığını savunmaktadır. Benzer biçimde, Howell (2011), araştırmasında aile içi şiddete maruz kalmış çocuklarda psikolojik sağlamlık ve psikopatoloji olgusunu ele almaktadır. Howell, mağdur çocukların bir kısmının olumsuz sonuçlarla daha etkili biçimde başa çıkabildiklerinden hareket ederek, hangi etmenlerin "çocuklar açısından direnç artırıcı" yönde katkı sağladığını açıklamayı hedeflemiştir. İncelediği makalelerden yola çıkarak, "koruyucu etmenleri": 1) Çocuğun kişisel özellikleri; çocuğun psikolojik dayanıklılığı ve yaş, etnisite, toplumsal cinsiyet gibi demografik özellikleri 2) Çocuğun içinde bulunduğu aile ortamına dair özellikler; ebeveynlere dair özellikler (sosyal kabiliyet, aile içi - dışı olumlu ilişkiler, annenin şiddetle etkin başa çıkabilmesi ve bu becerileri çocuğa aktarabilmesi, anne-çocuk ilişkisi) olarak sınıflandırmıştır. Howell (2011), koruyucu etmenlerden yola

çıkarak, toplumsal düzeyde "çocukların direncinin artırılabilmesi için" ebeveynlere yönelik, "olumlu ebeveynlik pratikleri" ve "baş etme yöntemleri"nin kazandırılmasına odaklanan düşük maliyetli farkındalık ve bilgi artırıcı programların çocukların iyilik hali için önemini vurgulamaktadır. Kuşaklararası şiddet aktarımında, "annenin sahip olduğu sosyal destek" ve "babanın ilgi/alakasının" rolüne odaklandıkları araştırmalarında Tracy vd. (2015), "hangi etken ve koşullar şiddetin kuşaklararası aktarımını engelliyor?" sorusunu yöneltmiştir. ABD'de 1991-92 yıllarında aynı hastanede doğan 14.541 bebek ve ailesinin 20 yıl boyunca izlendiği boylamsal çalışmada Tracy vd., şiddetin kuşaklararası aktarımında şiddet tanıklığının veya mağduriyetinin tek başına belirleyici olmadığını, "sosyal açıdan destekleyici bir çevre" ve "ebeveynler ile kurulmuş yakın ilişkilerin" varlığının döngüyü kırmada önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Pinna (2015) da, hane içi şiddete maruz kalan çocukların aynı zamanda çeşitli başka zorluklarla da karşılaştıklarını ifade etmekte ve alan yazında bu konuda bir yaklaşım eksikliği olduğunu belirtmektedir. Pinna'ya göre, şiddet deneyiminin yanı sıra yaşanan (sosyo-ekonomik sorunlar, bağımlılık, sosyal dışlanma gibi) diğer zorluklar da şiddete yönelmeyi kolaylaştırarak yıkıcı davranışlara sebep olabilir, kuşaklararası şiddet aktarımı böylece gerçekleşebilir. Öte yandan, "aile ortamındaki sıcaklık" ve "çocukların davranışlarına olumlu yaklaşım"ı kuşaklararası şiddet aktarımını engelleyen etkenler olarak tanımlayarak, olumlu ebeveyn yaklaşımlarının özellikle ergenlik çağında önem taşıdığını savunmaktadır. Pinna, annenin eşten yönelen şiddet nedeniyle travma sonrası stres bozukluğu ya da depresyon yaşaması durumunda, çocuğa karşı olumlu ebeveynlik pratikleri geliştiremediğini ve bunun da özellikle ergenlik dönemindeki çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, ergen yaştaki çocukları hedefleyen müdahale ve kurumsal destek çalışmalarının önemini vurgulamaktadır.

Eş Şiddetinin Kuşaklararası Aktarımını Engelleyen Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikler

Sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin eş şiddeti ile ilişkisi, alanyazında birçok araştırmada ele alınmıştır. Özellikle, erkeğin işsiz olması, düşük/düzensiz gelire sahip olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü (Gelles ve Cornell, 1990; Jasinski, 2001; Riggs vd., 2000), kadının eğitim, istihdam, çevresel destek olanakları ve kaynaklar üzerinde kontrol açısından dezavantajlı konumda olmasının (Bohn vd. 2004; Castro vd., 2008; Gage ve Hutchinson, 2006; Jewkes, 2002; Tekkaş Kerman ve Betrus, 2018; Yick, 2000) erkeğin eşine şiddet uygulama ihtimalini yükselttiğini vurgulayan pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak, bu faktörlerin şiddetin kuşaklararası aktarımındaki etkisi üzerine çalışmalar daha sınırlı sayıdadır. ABD'deki Hispanik aileler üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada Gonzales - Guarda vd. (2013), özellikle çocuklukta aile içi şiddetin tanığı ve mağduru olmanın Hispanik toplum içindeki yaygınlığına dikkat çektikten sonra, özellikle partnere yönelik şiddetin kuşaklararası aktarımı açısından bireylerin sahip olduğu düşük sosyo-ekonomik statü, düşük eğitim düzeyi, madde bağımlılığı ve psikolojik problemlerin riski artırdığının altını çizmektedir. Ancak, araştırmacılar, kadının çalışması, ailenin yeterli gelir sahibi olması, emekli maaşı gibi sürekli ve güvenli bir gelirin bulunması ve bireylerin yaşlarının ilerlemesinin, eş şiddetinin kuşaklararası aktarımında engelleyici yönde etki ettiğini ifade etmektedir. Öte yandan, Song vd. (2017), araştırmalarında Güney Kore bağlamında, cinsiyet, yaş, çalışma durumu, gelir, stres ve alkol kullanımı değişkenlerini kontrol ettiklerinde, aile içi şiddete ilişkin yasal düzenleme ve yaptırımlardan haberdar olarak "bedel ödeyeceğini düşünmenin" şiddet tanığı ya da mağduru bireyin şiddet failine dönüşme eğilimini azalttığını ortaya koymuştur. Song vd.'nin bulguları, çocukken fiziksel şiddet görmüş olmakla yetişkinlikte şiddet göstermek arasında pozitif yönlü doğrudan ilişki bulunduğu, ancak bireyin "eşine uyguladığı şiddetin yasal yaptırımları olacağını düşünmesinin" onu fail olmaktan uzaklaştırdığı şeklindedir. Eğitim

düzeyinin artması ve kurumsal destek mekanizmaları ile temas içinde olmak, şiddet tanığı ve mağduru erkeğin, eşine yöneteceği şiddetin yasal sonuçlarını hesaba katma eğilimini güçlendirerek, kuşaklararası şiddet aktarımını azaltmaktadır.

Veri, Yöntem ve Değişkenler

Kadına yönelik şiddetin hem sonucu hem de nedeni olarak, "şiddetin kuşaklararası aktarımını" ele aldığımız bu çalışmada, kadınlardan ziyade şiddetin asıl failleri olan erkeklerin şiddet geçmişlerine odaklandık. Erkeğin büyüdüğü evde annesine yönelmiş şiddete tanıklık etmesiyle, eşine ya da birlikte olduğu kadına uyguladığı şiddet arasındaki ilişkiyi, kadınların ve erkeklerin sosyo-ekonomik özellikleri ile birlikte inceledik. Diğer bir deyişle, erkeklerin şiddet geçmişleri ile birlikte oldukları kadınlara şiddet uygulama risklerine odaklanırken, bu riskin hem kadınların hem de erkeklerin bireysel özelliklerine göre farklılaşmasını analizimizde kontrol ettik. Ampirik çalışmamız için 2014 yılında saha çalışması yürütülen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" verileri kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında betimsel düzeyde erkeklerin şiddet geçmişleri ile birlikte oldukları kadınlara fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulamaları arasındaki ilişki ve kadınlar ve erkeklerin sosyo-ekonomik özelliklerinin bu ilişkiye etkisi çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiş ve değişkenler arasındaki ilişkilerin bağımsızlık testi parametrik olmayan istatistiksel analiz yöntemlerinden ki-kare testi kullanılarak test edilmiştir.

Değişkenler

Şiddet için çalışmanın bağımlı değişkeni kukla değişken olarak oluşturduğumuz en az bir kez evlenmiş kadınların birlikte olduğu kişinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalıp kalmamasıdır. Türkiye'de fiziksel ve cinsel şiddet türünden en az birine maruz kalma ve çoğunlukla bu şiddet türlerinin ikisine birden maruz kalma

oranı oldukça yüksek olduğu için kadına yönelik şiddete ilişkin bağımlı değişken fiziksel ve/veya cinsel şiddet olarak belirlenmiştir.

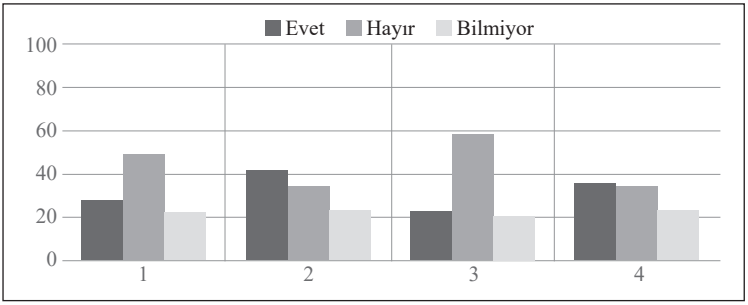
Çalışmada kuşaklararası şiddet aktarımı araştırma kapsamında görüşülen 15-59 yaş arası en az bir birlikteliği olmuş kadınlara, "son birlikte olduğu erkeğin annesinin eşinden ya da birlikte olduğu kişiden fiziksel şiddete maruz kalıp kalmadığı" ve "erkeğin buna tanıklık edip etmediği" (tanıklık etmek, görmek ya da duymak olarak tanımlanmıştır) biçimindeki sorular ile elde edilmiştir. Başka bir soruda ise "kadınların son eşinin /birlikte olduğu kişinin ailesi tarafından herhangi bir fiziksel zarar veren davranışa maruz kalıp kalmadığı" hakkında bilgi alınmıştır. Özetle, kuşaklararası şiddet aktarımı erkeklerin geçmişinde hem annelerinin hem de kendilerinin maruz kaldıkları fiziksel şiddet üzerinden ölçülmüştür. Burada belirtilmesi gereken erkeklerin şiddet geçmişlerine dair bilginin birlikte oldukları kadınlardan elde edilmiş olmasıdır. Örneğin, birlikte olduğu son eşinin annesinin fiziksel şiddet mağduru olup olmadığını araştırmaya katılan kadınların %22'si bilmediğini ifade etmiştir.

Çalışmada erkeklerin ve kadınların bireysel sosyo-ekonomik özellikleri yaş, ana dil, eğitim, istihdam edilme durumu (sosyal güvenceli ve düzenli olup olmaması) gibi değişkenler ile değerlendirilmiştir. Kadın ve erkeklerin etnik kimliklerine dair bilgi soru kağıdında yer alan kadınların ve erkeklerin ana dili sorusuna verilen yanıtlar kullanılarak elde edilmiştir. Eğitim değişkeni hem kadınlar hem de erkekler için tamamlanan eğitim düzeyi olarak ele alınmıştır. Kadınlar ve erkekler için istihdam edilme durumları son bir haftada gelir getirsin getirmesin herhangi bir işte çalışıp çalışmadıklarına dair sorulan sorudan alınan bilgiye göre "çalışıyor" ve "çalışmıyor" olarak analize dahil edilmiştir. Ayrıca kadınların ve erkeklerin çalıştıkları işlerin türüne göre düzenli çalışıp çalışmadığı ve yaptığı işten dolayı sosyal güvencesinin olup olmadığı da kadınların ve erkeklerin çalışma statülerini değerlendirmek için incelenmiştir.

Analiz

Türkiye genelinde yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddet ve cinsel şiddet biçimlerinden en az birine maruz kalan kadınların oranı %38'dir. Bir başka deyişle her 10 evlenmiş kadından 4'ü eşi veya birlikte olduğu erkekten yönelen fiziksel veya cinsel şiddet biçiminin en az birine maruz kaldığını ifade etmiştir (HÜNEE, 2014). Şekil 1, şiddetin kuşaklararası aktarımını ölçmek için kullandığımız babadan anneye yönelik şiddete tanık olma ve erkeğin ailesi tarafından fiziksel şiddete maruz kalması sorularının yanıtlarının görüşülen hem tüm evli kadınlar hem de eşlerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalan kadınlara göre dağılımını göstermektedir. Şiddetin kuşaklararası aktarımını ölçmek için kullandığımız erkeğin annesinin eşinden ya da birlikte olduğu kişi tarafından fiziksel şiddete maruz kalması değişkenine ait verileri incelediğimizde görüşülen kadınların % 27'si en az bir kez evlendiği ya da birlikte olduğu erkeklerin babalarının annelerine şiddet uyguladıklarını ve erkeklerin %74'ünün bu duruma tanıklık ettiğini belirtmişlerdir. Bu oranlar eşlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınlar için sırasıyla %41 ve %77'dir. Erkeklerin annelerinin fiziksel şiddet mağduru olup olmadıklarına ilişkin bilgi kadınlardan elde edilmesi nedeniyle, görüşülen her 5 kadından 1'i bu konu ile ilgili herhangi bir bilgisi olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca soruda yaklaşık yüzde 2'lik bir yanıt ise annesi ve babasıyla yaşamamış olan ya da anne ve babasını görmemiş olanlar açısından "uygun değildir" seçeneği ile belirtilmiştir. Diğer taraftan kadınların %22'si eşlerinin kendi ailesi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken fiziksel ve/veya cinsel şiddet maruz kalan kadınların %35'i birlikte olduğu kişinin kendi ailesinde fiziksel şiddet geçmişi olduğunu belirtmiştir. Özetle, erkeklerin babalarından annelerine yönelen şiddete tanık olma oranlarına kıyasla kendilerinin babalarının ya da annelerinin fiziksel şiddetine maruz kalma oranları düşük iken eşine şiddet uygulayan erkeklerin hem tanıklık etme hem de maruz kalma yüzdelerinin beklenildiği gibi daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 1: Şiddetin Kuşaklararası Aktarımı



Şiddetin kuşaklararası aktarımında erkeklerin annelerinin eşlerinin fiziksel şiddetine maruz kalması ve bu duruma tanıklık etmeleri, kendilerinin aileleri tarafından şiddet görmesi ile birlikte olduğu kadınlara şiddet uygulamaları ilişkisinde kadınların ve erkeklerin bireysel sosyo-ekonomik özelliklerinin etkisini ayrı ayrı ki-kare bağımsızlık analizi ile incelenmiştir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Erkeğin şiddet geçmişi ile kadınların ve erkeklerin bireysel özellikleri arasındaki ilişki (0,05 anlamlılık düzeyinde Ki-kare bağımsızlık testine göre değişkenler arasındaki ilişkiler)

		Erkeğin şiddet geçmişi	
	Bireysel özellikler	Şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalan	Şiddete tanıklık etmeyen ve/veya maruz kalmayan
Kadınlar	Yaş	✓	✓
	Ana dil	✓	✓
	Eğitim	✓	✓
	İstihdam edilme durumu	-	-
	Düzenli bir iş	-	✓
	Sosyal güvence	✓	✓
Erkekler	Yaş	✓	✓
	Ana dil	-	✓
	Eğitim	✓	✓
	İstihdam edilme durumu	✓	✓
	Düzenli bir iş	✓	✓
	Sosyal güvence	✓	✓
✓ İşareti belirtilen değişkenlerin anlamlı olduğunu göstermektedir.			

Kadının eşinden en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi ile erkeğin büyürken doğrudan şiddete maruz kalması ya da annesine yönelen şiddete tanıklık etmesi arasındaki ilişkide; kadının yaşı, ana dili, eğitimi, işine bağlı bir sosyal güvencesinin olup olmaması değişkenleri 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bir diğer ifadeyle kadının fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi ile erkeğin büyürken şiddete maruz kalması ya da annesinin şiddet görmesi tanıklık etmesi arasındaki ilişkide kadınların çalışması ya da düzenli bir işte çalışması istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kadının eşinden en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi ile erkeğin büyürken doğrudan şiddete maruz kalması ya da annesine yönelen şiddete tanıklık etmesi arasındaki ilişkide; erkeğin yaşı, eğitimi, çalışma durumu (çalışıp çalışmaması), düzenli bir işinin olması, sosyal güvencesi değişkenleri ki-kare bağımsızlık analizinde 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kadının şiddet görmesi ile erkeğin şiddet tanığı ya da mağduru olması ilişkisinde ana dil 0.05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Kadınların Bireysel Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şiddetin Kuşaklararası Aktarımı

15-34 yaş grubundaki kadınların, büyürken doğrudan şiddete maruz kalan ya da annesine yönelen şiddete tanıklık eden, diğer bir deyişle geçmiş aile yaşantısında şiddet deneyimine sahip bir eşten (erkek) fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi %51 iken, 35-44 yaş grubundaki kadınlar için %54, 45-59 yaş grubundaki kadınlar için ise %60 düzeyindedir. Şiddet deneyimine sahip bir eşten fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranı, yaşı daha ileri olan kadınlarda yaşı genç olan gruba göre daha yüksektir. 15-34 yaş grubundaki kadınların şiddet deneyimine sahip eşten en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme oranı %51 iken, şiddet deneyimine sahip olmayan eşten en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranı %22'ye düşmektedir. 35-44 yaş aralığındaki kadınlar için bu oranlar sırasıyla %54 ve %28; 45-59 yaş aralığındaki kadınlar için ise sırasıyla %60 ve %34 olmaktadır. Dolayısıyla, tüm

yaş gruplarındaki kadınların eşlerinin ya da birlikte olduğu erkeklerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalma oranları erkeğin köken ailesindeki şiddet deneyimi olması durumunda artmaktadır. Bulgular, erkeğin şiddet tanıklığının kadının eşinden şiddet görme ihtimalini yükselttiği yönündeki literatür ile son derece uyumludur (Alexander vd., 1991; Johnson, 1988; Kalmuss, 1984; Pollak, 2004; Roberts ve diğerleri, 2010; Simons, vd. 1995; Simons vd., 1998; Stith ve diğerleri, 2000).

Eğitimi daha yüksek olan kadınların, eşinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme oranları azalmaktadır. Bu durum hem eşi şiddet deneyimine sahip kadınlar, hem de diğerleri için geçerlidir. Örneğin, eşi şiddet deneyimine sahip kadınlardan eğitimi olmayanların %63'ü fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalırken, bu oran ilköğretim birinci kademe mezunları için % 60, ilköğretim ikinci kademe mezunları için % 51, lise mezunları için % 45 ve üniversite ve üstü eğitime sahip olanlar için % 30'dur. Benzer biçimde, eşi şiddet deneyimine sahip olmayan kadınlardan eğitimi olmayanların % 36'sı fiziksel ve/veya cinsel şiddet görürken, bu oran ilköğretim birinci kademe mezunları için % 31, ilköğretim ikinci kademe mezunları için % 24, lise mezunları için % 15 ve üniversite ve üstü eğitime sahip olanlar için % 14'dür. Bu veriler, kadının eğitim düzeyinin şiddete maruz kalmasını düşürdüğünü göstermektedir ve alan yazındaki diğer araştırma bulgularıyla uyumludur (Jewkes,2002; Boyle vd., 2009). Ayrıca özellikle eşi şiddet deneyimine sahip kadınlar açısından üniversite ve üstü eğitime sahip kadınların diğer eğitim gruplarında yer alan kadınlara göre şiddete maruz kalma riski ciddi oranda düşmekte, bir diğer deyişle kadının üniversite eğitimi kocası şiddet mağduru ya da tanığı olsa da kadının şiddete uğramasını önemli oranda azaltmaktadır. Öte yandan, şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalan bir erkekle evli olan kadının, aynı eğitim düzeyine sahip ama eşinin şiddet deneyimi olmayan kadına göre şiddete maruz kalmasının daha yüksek olduğu da görülmektedir. Örneğin, eşi şiddet deneyimine sahip olan eğitimi olmayan kadınların, eşinden en az bir kez fiziksel ve/veya

cinsel şiddete maruz kalma oranı %63 iken, aynı eğitim seviyesinden kadınların çocukluğunda şiddet deneyimi olmayan eşlerinden en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi %36 düzeyindedir.

Kadının istihdamda yer almasına bakıldığında, istihdam edilmeyen kadınlar arasında eşi çocukluğunda şiddete tanıklık etmiş ve/veya maruz kalmış olanların %55'i en az bir kez eşinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalırken, bu oran eşi şiddet deneyimine sahip olmayanlar için %27'dir. Yine de kadının istihdam durumunun, eşinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesi açısından istatistiksel olarak anlamlı bir değişken olmadığı anlaşılmaktadır. Kadının işteki statüsüne bakıldığında bir işte düzensiz biçimde istihdam edilen kadınlara göre, düzenli istihdama sahip olan kadınların eşlerinden en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet maruz kalmaları daha düşüktür. Eşi şiddet deneyimine sahip kadınlardan düzensiz çalışanların eşlerinden en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme oranı %55 iken, aynı gruptaki düzenli çalışan kadınlar için bu oran 50'ye düşmektedir. Öte yandan, eşin köken ailedeki şiddet deneyimi yine önemli ölçüde etkili görünmektedir. Zira, en az bir kez fiziksel ve /veya cinsel şiddet görme oranı eşi şiddet deneyimine sahip olmayan kadınlar için %18 iken, yine düzenli biçimde istihdama dahil olan ancak eşi geçmişte şiddete tanıklık etmiş ve/veya maruz kalmış kadınlar için %50'ye yükselmektedir. Bununla beraber, kadının işteki statüsü de istatistiksel açıdan anlamlı bir belirleyen olmamaktadır. Bulgular alan yazındaki, kadınların maddi kaynaklara erişebilmesi ve bu kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olabilmesinin eşlerinden şiddet görme ihtimallerini azalttığını ortaya koyan (Castro vd., 2008; Gage ve Hutchinson, 2006) çalışmalar hatırlandığında çelişik gibi görünmektedir. Zira, kadınların istihdama dahil olmaları eşlerinden şiddet görmelerini azaltan bir faktör olarak ortaya çıkmamıştır. Oysa, kadının düzenli biçimde istihdam edilmesi, eşinden şiddet görmesini azaltmada anlamlı bir etki etmektedir. Bu haliyle bulgularımız, Sen'in 1999 yılında Kalküta'da gerçekleştirdiği çalışmadaki bulgularıyla uyum göstermektedir. Sen'in de belirttiği gibi

kadının çalışması ancak kendi yaşamını kontrol etmesine ve güçlenmesine doğrudan bir katkı verebilecek nitelikte olduğunda, yani düzenli ve güvenceli olduğunda eşinden şiddet görmesini önleyici etki edebilmektedir.

Sosyal güvencesi olmayan kadınların, sosyal güvencesi olanlara göre fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranı daha yüksektir. Örneğin, eşi şiddet deneyimine sahip kadınlarda sosyal güvencesi olmayanların şiddet görme oranı %57 iken, sosyal güvencesi olanlarda bu oran %47'dir. Sosyal güvencesi olan kadınlar arasında ise, eşi şiddet deneyimi olan kadınların eşlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme olasılığı %47 iken, bu oran eşi çocukluğunda şiddete tanık olmamış/görmemiş kadınlarda %22'dir. Bu veriler ışığında erkeğin şiddete ilişkin deneyiminin yanı sıra, kadının düzenli bir işte istihdam edilmesinden ziyade, düzenli bir işte güvenceli biçimde istihdam edilmesinin eşler arasındaki güç dinamiklerini kadın lehine belirleyerek erkeğin şiddete yönelmesi üzerinde etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Kadınların ana dili göz önüne alındığında, kadının eşinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmesinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ana dili Türkçe olan kadınlardan, eşleri çocukluklarında şiddete tanıklık etmiş ve/veya maruz kalmış olanların eşlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme oranı %54 iken, aynı ana dile sahip kadınların eşleri çocukluklarında şiddete tanıklık etmemiş ve/veya maruz kalmamış olanların bu tür şiddet görmeleri %28'dir. Ana dili Kürtçe olan kadınlara baktığımızda onlar için de benzer bir örüntü izlenmektedir. Şöyle ki, ana dili Kürtçe olan kadınların, eşleri çocukluklarında şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalanlarının %60'ı eşlerinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalırken, eşlerinin geçmişte şiddet tanıklığı ya da mağduriyeti olmayan kadınlarda bu oran %32'dir. Yani her iki ana dilden kadınlar için de eşlerinin geçmiş şiddet deneyimleri kendilerinin bu ilişkide fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmelerini arttırmaktadır. Bununla beraber, eşin geçmiş şiddet deneyimi olsun olmasın,

ana dili Kürtçe olan kadınların fiziksel şiddete uğrama oranları ana dili Türkçe olanlardan yaklaşık %4 yüksek görünmektedir. Bu tablonun, ana dili Kürtçe olan kadınların içinde devindikleri toplumsal koşullarla ve güçlenmek için gerekli kaynaklara erişebilme ihtimalleri ile, geniş toplumdan, dolayısıyla destekleyici kurumsal örüntülerden dışlanma olasılıklarıyla birlikte değerlendirilmesi anlamlı görünmektedir.

Erkeklerin Bireysel Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şiddetin Kuşaklararası Aktarımı

Erkeğin köken ailesinde şiddete tanıklık etmesi ve/veya maruz kalması her yaş grubu için eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulamalarını artırmaktadır. 15-24 yaşları arasında ve çocukluğunda şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalan erkeklerle evli olan/beraber yaşayan kadınların bu erkekler tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalma oranı%53 iken, aynı yaş grubundan ancak şiddet deneyimi olmayan erkeklerle evli olan/beraber yaşayan kadınların eşleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete uğrama oranı %17'dir. 25-34 yaşları arasında ve şiddet deneyimi olan erkeklerle evli kadınların bu ilişkilerinde fiziksel ve/veya cinsel şiddet görme oranı %49 iken, aynı yaş grubundan ancak eşlerinin şiddet deneyimi olmayan kadınlarda bu oran %19'dur. 35-44 yaş aralığındaki erkeklerle evli kadınların şiddet görme olasılığı, eşi şiddet deneyimi olanlarda %55 iken, eşi şiddet deneyimi yaşamamış olanlar için %26'dır. Aynı oranlar 45-59 yaş aralığında erkeklerle evli kadınlar için sırasıyla %55 ve %33'tür. Bulgular, çocukluğunda şiddet mağduru ya da tanığı olmanın yetişkinlikte eşine şiddet uygulamayı artıran bir etki gösterdiği yönündeki çalışmalarla (Alexander vd., 1991; Johnson, 1988; Kalmuss, 1984; Pollak, 2004; Roberts ve diğerleri, 2010; Simons, vd. 1995; Simons vd., 1998; Stith vd., 2000) uyumludur.

Erkeğin eğitim düzeyi ve şiddet deneyimine dair geçmişi ile eşine uyguladığı fiziksel ve/veya cinsel şiddet arasındaki ilişkiyi incelediğimizde, erkeğin eğitiminin artmasının geçmişinde şiddet deneyimi

olsa da olmasa da eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulamasını düşürdüğünü görmekteyiz. Ancak yine de erkeğin şiddet deneyimi, eşiyle ilişkisinde şiddet faili olması açısından oldukça önemli görünmektedir. Zira, eğitimi olmayan erkekler arasında geçmişte şiddet deneyimi olanların eşlerine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulama oranı %70 iken, bu oran geçmişinde şiddet deneyimi olmayanlar arasında %39'dur. İlköğretim birinci kademe mezunlarında bu oranlar sırasıyla %61 ve %34 iken, ilköğretim ikinci kademe mezunlarında %54 ve %26, lise mezunlarında %48 ve %20, üniversite ve üzeri eğitim sahibi erkeklerde ise %34 ve %16'dır. Bu durumda, erkeğin eğitim seviyesinin artmasının, şiddetin kuşaklararası aktarımının kırılması açısından önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular alan yazındaki diğer çalışmalarla uyumlu olduğu gibi, (Gelles ve Cornell, 1990; Jasinski 2001; Riggs vd., 2000), erkeğin, eşine uyguladığı şiddetin yasal yaptırımlar doğuracağına dair farkındalık geliştirmesinin şiddete yönelmesini engelleyen etkisine değinen Song vd.'nin (2017) çalışmalarıyla da uyumludur. Song vd.'nin de dikkat çektiği gibi, eğitim düzeyi yükseldikçe kişinin eylemlerinin yasal sonuçları üzerine farkındalığı da yükselmekte, bedel ödemekten kaçınırken, eşine şiddet uygulamaktan da kaçınmaktadır.

Erkeğin çalışma durumu ve şiddet geçmişi ile eşine uyguladığı fiziksel ve/veya cinsel şiddet arasındaki ilişki, erkeğin şiddet geçmişi olsa da olmasa da çalışmadığında eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulamasının istatistiksel olarak anlamlı ölçüde arttığını göstermektedir. Çalışmayan erkekler arasında geçmişinde şiddet deneyimi olanların eşlerine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulama düzeyi %64 iken, bu oran şiddet deneyimi olmayan erkekler için %32'dir. Bu oranlar arasındaki iki kata erişen fark, erkeğin köken ailesindeki şiddet deneyiminin eşine yönelik şiddet failliğindeki etkisini yansıtmaktadır. Benzer biçimde, çalışan erkeklere baktığımızda, çalışan ve geçmişinde şiddet deneyimi olan erkeklerin %53'ü eşlerine cinsel şiddet gösterirken, bu oran geçmişinde şiddet deneyimi olmayan erkeklerde %27 olmaktadır.

Düzenli biçimde çalışma yaşamında yer alan erkeklerin geçmişlerinde şiddet deneyimi olsa da olmasa da düzensiz çalışan erkeklere göre eşlerine cinsel şiddet uygulama olasılığı daha düşüktür. Düzensiz çalışan ve geçmişlerinde şiddet deneyimi olan erkeklerin eşlerine cinsel şiddet gösterme oranı %59 iken bu oran geçmişinde şiddet görmemiş erkekler için %35'dir. Düzenli çalışmakta olan erkeklerin arasında geçmişinde şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalanların eşlerine cinsel şiddet uygulama oranı %52 iken, bu oran geçmişinde şiddete tanıklık etmemiş ve/veya maruz kalmamış erkeklerde %25'dir.

Erkeğin çalışırken sosyal güvencesinin bulunup bulunmaması ve şiddet geçmişi ile eşine uyguladığı fiziksel ve/veya cinsel şiddet arasındaki ilişki incelendiğinde, geçmişte şiddet deneyimi olan erkekler içinde sosyal güvenceye sahip olanların yarısının, sosyal güvenceye sahip olmayanların ise %60'ının eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uyguladığı görülmektedir. Geçmişte şiddet deneyimi olmayan erkekler içinde sosyal güvenceye sahip olanların %25'inin, sosyal güvenceye sahip olmayanların %34'ünün eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet uyguladığı görülmektedir. Erkeğin sosyal güvenceye sahip olmamasının eşine fiziksel ve/veya cinsel şiddet göstermede, geçmişte şiddet deneyimi olan erkeklerdeki oran ile olmayanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (sırasıyla %10 ve %8). Bulgular, düzenli ve güvenli bir gelirin, eşe yönelik şiddetin kuşaklararasındaki aktarımını önleyici rol oynadığına işaret eden Gonzales-Guarda vd. (2013)'in çalışması ile tutarlılık göstermektedir.

Son olarak, erkeğin ana dili ve şiddet geçmişi ile eşine uyguladığı fiziksel ve/veya cinsel şiddet arasındaki ilişki incelenmiştir. Köken ailelerinde şiddet deneyimine sahip erkeklere odaklanıldığında, hem ana dili Türkçe hem de Kürtçe olan erkeklerin (sırasıyla %53 ve % 59) eşlerine fiziksel ve/veya cinsel şiddet gösterme oranlarının hayli yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranlar, şiddet deneyimi bulunmayan erkekler için ana dili Türkçe olanlarda %27,2, Kürtçe olanlarda %32,1'dir. Her durumda Kürtçe ana dilli erkeklerin eşlerine fiziksel

ve/veya cinsel şiddet uygulama oranlarının Türkçe ana dilli olanlardan yaklaşık %5 daha yüksek olduğu izlenmektedir. Anadili Kürtçe olan erkeklerin çocukluklarında şiddete tanık olmaları halinde hem annelerinin, hem de kendilerinin şiddet tanıklığının psikososyal etkilerine karşı korunmalarını ve güçlenmelerini sağlayacak toplumsal ve kurumsal destek mekanizmalarına ulaşmalarının daha zor olduğu düşünülebilir. Fakat yine de geçmişte şiddet deneyimi olan erkeklerin eşlerine şiddet uygulaması ile ana dil arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadir

Sonuç

2014 Araştırması'nın verilerine dayanan bu çalışma, betimsel düzeyde erkeklerin şiddet geçmişleri (çocukluğunda annelerinin eş şiddetine maruz kaldığına tanık olmak ve ailesinde şiddete maruz kalmak) ile birlikte oldukları kadınlara fiziksel ve/veya cinsel şiddet uygulamaları arasındaki ilişki ile kadınlar ve erkeklerin sosyo-ekonomik özelliklerinin bu ilişkiye etkisi, çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin bağımsızlık testi parametrik olmayan istatistiksel analiz yöntemlerinden ki-kare testi kullanılarak test edilmiştir. Sosyo-ekonomik özellikler yaş, eğitim, düzenli ve güvenceli bir işte çalışma durumu ve anadil olarak belirlenmiştir. Araştırmamızın temel bulguları çocukluğunda kök ailesinde şiddete tanık olan ya da maruz kalan erkeklerle evli kadınların yaş, ana dil, eğitim düzeyi ve sosyal güvenceye sahip olma özellikleri istatistiksel olarak anlamlı iken kadının istihdam edilme durumu ve düzenli bir işe sahip olması istatistiksel olarak anlamlı değildir. Erkeğin özelliklerine baktığımızda, erkeğin anadili dışında tüm sosyo-ekonomik özellikleri ile eşine şiddet göstermesi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır.

Her bir sosyo-ekonomik özelliği ayrı ayrı incelediğimizde, kadının ileri yaş gruplarında şiddet deneyimine sahip bir eşten şiddet görme oranını arttırdığını görmekteyiz. Bununla beraber, çocukluğunda şiddete tanık olmamış veya şiddete maruz kalmamış erkeklerle evli olan kadınlara kıyasla şiddete tanık olmuş veya şiddete

maruz kalmış erkeklerle evli olan tüm yaş grubundaki kadınlar için eşinden şiddet görmesi daha yüksektir. Bu durum, psikoloji alanyazınındaki, şiddetin evde öğrenildiği ve kuşaksal olarak aktarıldığı yönündeki diğer araştırma sonuçları ile uyumludur. Ancak, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi eşinin şiddetine maruz kalmasını düşürmektedir. Ayrıca özellikle, eşi çocukluğunda şiddete tanıklık etmiş veya maruz kalmış kadınlar arasında, üniversite eğitimi almış olanların eşten şiddet görmeleri diğer eğitim gruplarına göre çok düşüktür. Öte yandan, aynı eğitim düzeyine sahip kadınlar arasında eşin geçmiş şiddet tanıklığı ya da mağduriyeti, kadının eşinden şiddet görmesini yükseltmektedir. Sosyal güvenceye sahip olmamak, genel olarak kadınların eşlerinden şiddet görme olasılığını yükseltirken, eşi çocukluğunda şiddet deneyimine sahip kadınlar açısından da eşinin şiddetine maruz kalma oranını yükseltmektedir. Yani, kadının sosyal güvenceye sahip olması, eşe yönelen şiddetin kuşaklararası aktarımını kıran bir rol oynamaktadır. Anadili Kürtçe olan kadınların şiddet tanıklığı ya da mağduriyeti olan eşlerinden şiddet görmeleri, anlamlı olarak daha yüksek bulunmaktadır. Bu durum, anadili Kürtçe olan kadınların toplumsal destek mekanizmalarına erişmeleri ve kişisel kaynaklarını geliştirmeleri sürecinde yapısal engellerle karşılaşmalarıyla ilişkilendirilebilir.

Erkeğin çocukluğunda şiddet görmesi ya da annesinin eşinden şiddet görmesine tanık olması, tüm yaş gruplarındaki erkekler için eşlerine şiddet uygulama olasılığını yükselten bir faktör olarak bulunmuştur. Erkeğin eğitim düzeyinin yükselmesi, kök ailesindeki şiddet deneyiminden bağımsız olarak eşine şiddet uygulamasını azaltmaktadır. Öte yandan, her bir eğitim seviyesindeki erkekler için şiddet deneyimi taşıma, eşine şiddet uygulamayı ciddi oranda artırmaktadır. Erkeğin çalışma durumuna baktığımızda, çalışmıyor olmak eşe şiddet göstermeyi artırmaktadır. Bununla beraber, erkeğin geçmiş şiddet deneyimi, hem çalışıyor hem de çalışmıyor olması halinde eşine şiddet uygulamasını yaklaşık olarak iki katına çıkarmaktadır. Sosyal güvenceye sahip olmak, şiddet deneyimi olan

ve olmayan erkekler açısından eşe şiddet uygulamayı azaltmaktadır. Anadil, geçmişinde şiddet olmayan erkeklerin eşlerine şiddet uygulamaları açısından anlamlı bir değişken olarak bulunmuştur. Geçmişinde şiddet deneyimi olan erkekler açısından ise, istatistiksel olarak anlamlı bir etkide bulunmamaktadır.

Araştırma bulgularımız genel olarak çocukluk evinde şiddet görme ya da annenin eşten şiddet görmesine tanıklık etmenin, erkeklerin eşlerine şiddet uygulamasını artıran bir etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bulgularımız, daha önce yapılmış sosyal psikoloji araştırmalarının bulgularıyla uyumludur. Ancak, eğitim düzeyinin yükselmesi, düzenli ve güvenceli bir iş yaşamına ve sosyal güvenceye sahip olmak koruyucu etkenler olarak karşımıza çıkmıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesinin psikoloji alanyazınında tartışıldığı gibi, şiddete dair farkındalığı artırırken, işlevsel iletişim kurma becerilerini de güçlendirdiği, böylece şiddetin kuşaklararası aktarımını önlediği düşünülebilir. Ayrıca, düzenli ve güvenceli iş yaşamına ve sosyal güvenceye sahip olmanın da kadın ve erkeğin eş ve ebeveynliğe ilişkin toplumsal rol beklentilerini karşılamalarını kolaylaştırdığı açıktır. Böylece, rollere ilişkin beklentileri karşılayamamanın yol açtığı psikolojik ve sosyal baskı azalırken, kadının şiddet karşısında çözüme dönük tepki üretebilme kapasitesi de güçlenmektedir.

Özetle, çalışmanın en temel bulgusu, erkek aracılığı ile kuşaklararası şiddet aktarımını kırmada, en önemli iki unsurun; kadının ve erkeğin eğitim seviyesinin yükselmesi (özellikle üniversite ve üstü düzeye ulaşmaları) ve sosyal güvenceli, düzenli bir iş yaşamına erişmeleri olduğudur.

Psikoloji alanyazınındaki çalışmalar, çocukluk evinde şiddet görmenin ve anneye yönelik şiddete tanıklık etmenin bireyler için psikolojik travma ve sorunlarla karşılaşma, ebeveynlerin gerekli destek, yönlendirme ve ilgisinden mahrum kalma gibi psikolojik ve gelişimsel süreçler açısından kırılganlıklara sahip olmak anlamına geleceğinin de altını çizmektedir. Öte yandan, bazı durumlarda

şiddet örüntüsüne ailenin sosyo-ekonomik yetersizlikleri de eklenebilmektedir. Böylece, şiddet yaşantısı içinde büyüyen çocuğun yetişkinliğinde yukarıda değindiğimiz yüksek eğitime ve güvenceli iş yaşamına erişmesi zorlaşmaktadır. Bu noktada, risk gruplarını hedefleyen ebeveynlik programları ile şiddetsiz iletişim ve sorun çözme yollarının öğretilmesi, şiddete maruz kalmış anne ve çocuğa psikolojik ve hukuksal destek verilmesi, eğitim ve güvenceli iş olanakları ile güçlendirilmeleri, çocuk ve ergenler için şiddete dair bilgilendirme ve farkındalığın sağlanması, son olarak tüm bunları destekleyecek sağlık, temel bakım, eğitim ve istihdam strateji ve politikaları ile tamamlayıcı kurumsal altyapının oluşturulması ve hayata geçirilmesi önem taşımaktadır.

Tablo 1: Erkeğin şiddet geçmişi ile kadınların bireysel özellikleri arasındaki ilişki

	Erkeğin şiddet geçmişi	Şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalan				Şiddete tanıklık etmeyen ve/veya maruz kalmayan				Toplam			
		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı	
	Bireysel özellikler	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yaş	15-24	369	49.0%	378	51.0%	1325	78.1%	381	21.9%	1694	68.9%	759	31.1%
	25-34	249	46.3%	290	53.7%	914	72.4%	357	27.6%	1163	64.1%	647	35.9%
	35-44	205	39.7%	309	60.3%	998	65.6%	501	34.4%	1203	58.6%	810	41.4%
	Toplam	823	45.6%	977	54.4%	3237	72.5%	1239	27.5%	4060	64.3%	2216	35.7%
Ana dil	Türkçe	700	45.9%	813	54.1%	2607	72.4%	990	27.6%	3307	64.0%	1803	36.0%
	Kürtçe	104	40.6%	151	59.4%	490	68.3%	226	31.7%	594	60.7%	377	39.3%
	Arapça	10	66.5%	5	33.5%	89	84.9%	17	15.1%	99	82.6%	22	17.4%
	Diğer	9	63.0%	8	37.0%	47	92.8%	6	7.2%	56	85.3%	14	14.7%
	Toplam	823	45.6%	977	54.4%	3233	72.4%	1239	27.6%	4056	64.3%	2216	35.7%
Eğitim	Eğitimi yok\ilkögretim birinci kademeyi bitirmemiş	119	36.6%	200	63.4%	616	64.1%	347	35.9%	735	57.5%	547	42.5%
	İlkögretim birinci kademe	360	40.4%	500	59.6%	1506	68.8%	637	31.2%	1866	59.9%	1137	40.1%
	İlköğretim ikinci kademe	107	48.6%	132	51.4%	370	75.8%	126	24.2%	477	66.1%	258	33.9%
	Lise	154	55.2%	110	44.8%	467	84.9%	87	15.1%	621	75.4%	197	24.6%
	Üniversite ve üzeri	83	70.2%	35	29.8%	277	85.8%	41	14.2%	360	81.5%	76	18.5%
	Toplam	823	45.6%	977	54.4%	3236	72.5%	1238	27.5%	4059	64.3%	2215	35.7%
İstihdam durumu	İstihdam edilmiş	264	47.4%	308	52.6%	973	70.6%	412	29.4%	1237	63.3%	720	36.7%
	İstihdam edilmemiş	559	44.8%	668	55.2%	2262	73.2%	827	26.8%	2821	64.8%	1495	35.2%
	Toplam	823	45.7%	976	54.3%	3235	72.4%	1239	27.6%	4058	64.3%	2215	35.7%
Çalışma statüsü	Düzenli	108	50.4%	99	49.6%	371	81.9%	94	18.1%	479	71.6%	193	28.4%
	Düzensiz	155	44.9%	209	55.1%	598	62.4%	317	37.6%	753	57.0%	526	43.0%
	Toplam	263	47.3%	308	52.7%	969	70.6%	411	29.4%	1232	63.3%	719	36.7%
İş güvencesi	Güvencesiz	145	43.4%	197	56.6%	555	64.3%	283	35.7%	700	57.6%	480	42.4%
	Güvenceli	119	52.9%	109	47.1%	413	78.0%	128	22.0%	532	70.1%	237	29.9%
	Toplam	264	47.7%	306	52.3%	968	70.6%	411	29.4%	1232	63.3%	717	36.7%

Tablo 2: Erkeğin şiddet geçmişi ile erkeklerin bireysel özellikleri arasındaki ilişki

	Erkeğin şiddet geçmişi	Şiddete tanıklık eden ve/veya maruz kalan				Şiddete tanıklık etmeyen ve/veya maruz kalmayan				Toplam			
		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kaldı		Fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmadı	
	Bireysel özellikler	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yaş	15-24	10	47.2%	11	52.8%	79	82.6%	14	17.4%	89	76.3%	25	23.7%
	25-34	219	51.2%	200	48.8%	788	80.8%	197	19.2%	1007	72.0%	397	28.0%
	35-44	281	45.0%	354	55.0%	989	74.3%	361	25.7%	1270	64.3%	715	35.7%
	45-59	259	44.5%	314	55.5%	1087	67.0%	510	33.0%	1346	60.7%	824	39.3%
	60+	46	35.1%	89	64.9%	252	62.6%	137	37.4%	298	54.8%	226	45.2%
	Toplam	815	45.6%	968	54.4%	3195	72.5%	1219	27.5%	4010	64.3%	2187	35.7%
Ana dil	Türkçe	702	46.2%	804	53.8%	2617	72.8%	976	27.2%	3319	64.4%	1780	35.6%
	Kürtçe	106	41.1%	157	58.9%	498	67.9%	231	32.1%	604	60.7%	388	39.3%
	Arapça	9	49.4%	9	50.6%	82	80.1%	22	19.9%	91	75.6%	31	24.4%
	Diğer	5	57.1%	6	42.9%	38	87.8%	7	12.2%	43	81.3%	13	18.7%
	Toplam	822	45.7%	976	54.3%	3235	72.5%	1236	27.5%	4057	64.4%	2212	35.6%
Eğitim	Eğitimi yok\ilköğretim birinci kademeyi bitirmemiş	30	30.0%	79	70.0%	156	61.4%	93	38.6%	186	52.1%	172	47.9%
	İlköğretim birinci kademe	319	38.7%	489	61.3%	1337	65.7%	671	34.3%	1656	57.3%	1160	42.7%
	İlköğretim ikinci kademe	130	45.7%	157	54.3%	486	74.2%	181	25.8%	616	65.3%	338	34.7%
	Lise	205	52.1%	178	47.9%	750	79.6%	189	20.4%	955	71.3%	367	28.7%
	Üniversite ve üzeri	134	66.1%	66	33.9%	472	84.4%	92	15.6%	606	79.4%	158	20.6%
	Toplam	818	45.7%	969	54.3%	3201	72.5%	1226	27.5%	4019	64.4%	2195	35.6%
İstihdam durumu	Istihdam edilmiş	723	47.3%	788	52.7%	2673	73.5%	972	26.5%	3396	65.3%	1760	34.7%
	İstihdam edilmemiş	100	35.9%	189	64.1%	561	67.5%	266	32.5%	661	59.0%	455	41.0%
	Toplam	823	45.6%	977	54.4%	3234	72.4%	1238	27.6%	4057	64.3%	2215	35.7%
Çalışma statüsü	Düzenli	609	48.3%	618	51.7%	2195	75.1%	730	24.9%	2804	66.8%	1348	33.2%
	Düzensiz	113	40.8%	171	59.2%	482	64.7%	243	35.3%	595	57.7%	414	42.3%
	Toplam	722	47.2%	789	52.8%	2677	73.5%	973	26.5%	3399	65.4%	1762	34.6%
İş güvencesi	Güvencesiz	587	49.0%	597	51.0%	2162	75.0%	734	25.0%	2749	67.0%	1331	33.0%
	Güvenceli	132	39.8%	188	60.2%	507	66.4%	238	33.6%	639	58.1%	426	41.9%
	Toplam	719	47.3%	785	52.7%	2669	73.4%	972	26.6%	3388	65.3%	1757	34.7%

Kaynakça

Avakame, E. F. (1998). Intergenerational Transmission of Violence, Self-Control, and Conjugal Violence: A Comparative Analysis of Physical Violence and Psychological Aggression. *Violence and Victims*, Vol. 13(3), 301.

Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hal

Besemer, S. (2012). Specialized Versus Versatile İntergenerational Transmission of Violence: A new Approach to Studying Intergenerational Transmission from Violent Versus non-violent fathers: Latent Class Analysis. *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 28(2), 245-263.

Bohn, D. K., Tebben, J. G., & Campbell, J. C. (2004). Influences of Income, Education, Age, and Ethnicity on Physical Abuse Before and During Pregnancy. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, Vol. 33(5), 561-571.

Boyle, M. H., Georgiades, K., Cullen, J., & Racine, Y. (2009). Community Influences on Intimate Partner Violence in India: Women's Education, Attitudes Towards Mistreatment and Standards of Living. *Social Science & Medicine*, Vol. 69(5), 691-697.

Eryurt, M.A, Çağatay, P. (2015). Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması* içinde (125-144). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Gelles, R. J., & Cornell, C. P. 1990. Intimate Violence in Families. Newbury Park, CA: Sage.

Gonzalez-Guarda, R. M., Cummings, A. M., Becerra, M., Fernandez, M. C., & Mesa, I. (2013). Needs and Preferences for the Prevention of Intimate Partner Violence Among Hispanics: A Community's Perspective. *The Journal of Primary Prevention*, Vol. 34(4), 221-235.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) (2014). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Hellmann, D. F., Stiller, A., Glaubitz, C., & Kliem, S. (2018). (Why) do victims become perpetrators? Intergenerational Transmission of Parental Violence in a Representative German Sample. *Journal of Family Psychology*, Vol. 32(2), 282.

Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of Exposure to Domestic Violence on Children and Young People: A Review of the Literature. *Child Abuse & Neglect*, Vol. 32(8), 797-810.

Hou, J., Yu, L., Fang, X., & Epstein, N. B. (2016). The Intergenerational Transmission of Domestic Violence: The Role that Gender Plays in Attribution and Consequent Intimate Partner Violence. *Journal of Family Studies*, Vol. 22(2), 121-139.

Howell, K. H. (2011). Resilience and Psychopathology in Children Exposed to Family Violence. *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 16(6), 562-569.

Jahromi, M. K., Jamali, S., Koshkaki, A. R., & Javadpour, S. (2015). Prevalence and Risk Factors of Domestic Violence Against Women by Their Husbands in Iran. *Global Journal of Health Science*, Vol. 8(5), 175.

Jasinski, J. L. (2001). Theoretical Explanations for Violence Against Women. In C. M.

Renzetti, J. L. Edleson, & R. K. Bergen (Eds.), Sourcebook on Violence Against Women (pp. 5 – 21). Thousand Oaks, CA: Sage.

Jewkes, R. (2002). Intimate Partner Violence: Causes and Prevention. *The Lancet*, Vol. 359(9315), 1423-1429.

Kalmuss, D., & Straus, M. 1990. Wife's Marital Dependency and Wife Abuse. In M. Straus & R. Gelles (Eds.), Physical violence in American families: Risk factors and Adaptations to Violence in 8,145 families (pp. 369 – 379). New Brunswick, NJ: Transaction.

Pinna, K. L. (2016). Interrupting the Intergenerational Transmission of Violence. *Child Abuse Review*, Vol. *25*(2), 145-157.

Pollack, W. S. (2004). Real Boys, Real Girls, Real Parents: Preventing Violence Through Family Connection. *RH Rozansky, NG Johnson, CD Goodheart, & WR Hammond, Psychology Builds a Healthy World: Opportunities for Research and Practice*, Vol. 35-48.

Riggs, D. S., Caulfield, M. B., & Street, A. E. 2000. Risk for Domestic Violence: Factors Associated with Perpetration and Victimization. Journal of Clinical Psychology, Vol. 56, 1289 – 1316.

Roberts, A. L., Gilman, S. E., Fitzmaurice, G., Decker, M. R., & Koenen, K. C. (2010). Witness of Intimate Partner Violence in Childhood and Perpetration of Intimate Partner Violence in Adulthood. *Epidemiology (Cambridge, Mass.)*, Vol. *21*(6), 809.

Song, A., Wenzel, S. L., Kim, J. Y., & Nam, B. (2017). Experience of Domestic Violence During Childhood, Intimate Partner Violence, and the Deterrent Effect of Awareness of Legal Consequences. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 32(3), 357-372.

Simons, R. L., Wu, C. I., Johnson, C., & Conger, R. D. (1995). A Test of Various Perspectives on the Intergenerational Transmission of Domestic Violence. *Criminology*, Vol. 33(1), 141-172.

Simons, R. L., Lin, K. H., & Gordon, L. C. (1998). Socialization in the Family of Origin and Male Dating Violence: A Prospective Study. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 467-478.

Stith, S. M., Rosen, K. H., Middleton, K. A., Busch, A. L., Lundeberg, K., & Carlton, R. P. (2000). The Intergenerational Transmission of Spouse Abuse: A Meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 62(3), 640-654.

Tekkas Kerman, K., & Betrus, P. (2018). Violence Against Women in Turkey: A Social Ecological Framework of Determinants and Prevention Strategies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1524838018781104.

Tracy, M., Salo, M., & Appleton, A. A. (2018). The Mitigating Effects of Maternal Social Support and Paternal İnvolvement on the Intergenerational Transmission of Violence. *Child Abuse & Neglect*, Vol. 78, 46-59.

Yick, A. G. (2000). Predictors of Physical Spousal/Intimate Violence in Chinese American Families. *Journal of Family Violence*, Vol. 15(3), 249-267.

Bölüm 13

Kadınlara Yönelik Şiddet ile Mücadelede Kadınlar için Medya Okur-Yazarlığının Önemi Üzerine

Hanife Aliefendioğlu

> Kadınlara yönelik, tecavüz gibi cinsel suçların medyada hala pornografik reyting-tiraj malzemesine dönüştürüldüğü, suçun işlenişine dair her tür detaya yer verilen, hatta mağdur kadınların fotoğraflarla metalaştırılarak, haklarındaki tüm detayların ifşa edildiği haberleri, bizler, dehşetle izliyoruz! Ama yalnızca dehşetle izlemekle kalamayız! Başta medya mensupları olmak üzere bu toplumda yaşayan her kişi bu dehşeti sona erdirmekle sorumlu… Suç İşliyorsunuz!… Tecavüzün verdiği hasarı artıracak, tecavüze ortak olacak her tür yayın da kamuya karşı bir işlenmiş bir suçtur!… Tecavüze Ortak oluyorsunuz!… Başta yöneticiler ve editörler olmak üzere tüm medya mensuplarını bu hususları uygulamak konusunda sorumlu davranmaya, tecavüze ortak olmamaya çağırıyoruz. (MEDİZ basın açıklamasından)

Yakında ölümünün beşinci yıldönümünde anılan, 11 Şubat 2015 tarihinde tecavüzcüye karşı direndiği için öldürülen Özgecan Aslan kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin bir simgesi haline geldi. 19 yaşında öldürülen Özgecan medyanın en masum bulduğu mağdurdu. Bir eğlence mekanından gelmiyordu, içkili değildi, yanında bir erkek yoktu. Özgecan Arslan cinayetinin kamuoyunda çok tepki çekmesi, birçok insanı harekete geçirmesi, belki de masumluğuyla